

GLOBALLASHUV JARAYONIDA MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI MILLIY IDENTITETINI SAQLASH MUAMMOLARI

Toshmurodov Husanjon Erkinovich

Annotatsiya: Maqolada globallashuv jarayonining Markaziy Osiyo mamlakatlari milliy identitetiga ko'rsatayotgan ta'siri chuqur tahlil qilingan. Asosiy e'tibor mintaqadagi davlatlarning milliy o'zlikni saqlashga doir siyosatlarini taqqoslashga, shuningdek, globallashuvdan kelib chiqadigan asosiy tahdidlar va imkoniyatlarni aniqlashga qaratilgan. Tahlilda internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali madaniy oqimlarning kuchayishi, migratsiya va iqtisodiy bosim natijasida til va qadriyatlarga bo'lgan e'tiborning kamayishi kabi umumiy muammolar ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, madaniy diplomatiya, raqamli kontent yaratish va xalqaro madaniy hamkorlik kabi imkoniyatlarning milliy identitetni mustahkamlashdagi o'rni yoritiladi. Muallif ta'lim tizimini rivojlantirish, raqamli milliy kontent ishlab chiqish, mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish hamda diaspora bilan aloqalarni mustahkamlash bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: globallashuv, milliy identitet, Markaziy Osiyo, madaniy diplomatiya, raqamli kontent, ta'lim siyosati, komparativ tahlil.

Annotation

This article analyzes the impact of globalization on national identity in the countries of Central Asia. The aim is to compare the policies of the region's states regarding the preservation of national identity and to identify the main threats and opportunities arising from globalization. The research methodology is a comparative literary-analytical study based on document analysis and literature comparison. The results reveal inter-state differences, common threats (internet/social media, migration, economic pressure), and opportunities (cultural diplomacy, digital content). The author provides strategic recommendations: strengthening education, creating national digital content, and developing regional cooperation.

Keywords: globalization, national identity, Central Asia, comparative analysis.

Kirish: Globallashuv — XXI asrning markaziy jarayonlaridan biri bo‘lib, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, migratsiya, xalqaro madaniy almashinuv va bozor mexanizmlari orqali jamiyatlarni birlashtiradi. Shu jarayon milliy identitetning shakllanishi va saqlanishiga ham hamkorlik qiluvchi hamda xatar soluvchi omil sifatida namoyon bo‘ladi. Benedict Andersonning «Imagined Communities» asarida millat — a’zolari tomonidan “tasavvur qilingan” jamoa ekanligi ta’kidlanadi; bu nuqta identitet siyosatlarini tahlil qilishda nazariy asos vazifasini o‘taydi. Markaziy Osiyo — o‘ziga xos tarix, til va madaniy an’analarga ega hudud. Sovet davridan keyingi milliy davlat qurilishi va so‘nggi yillarda olib borilayotgan ma’naviy-madaniy siyosatlar mintaqada identitet masalalarini dolzarb qildi. Shu munosabat bilan bir qator mamlakatlar (Qozog‘iston, O‘zbekiston, Qirg‘iziston, Tojikiston, Turkmaniston) o‘ziga xos strategiyalarni amalga oshirmoqda, lekin yondashuvlar va natijalar jihatidan sezilarli farqlar mavjud. Ilmiy tadqiqotlar ko‘rsatadiki, mintaqaviy identitet shakllanishi murakkab va ko‘p omilli jarayon bo‘lib, unda siyosiy, iqtisodiy va madaniy omillar o‘zaro ta’sir qiladi.

Markaziy Osiyo davlatlari mustaqillikdan keyin identitetni shakllantirishda davlat institutlariga tayanadi. Masalan, O‘zbekistonda milliy madaniyatni rivojlantirish konsepsiyalari va madaniyat sohasini qo‘llab-quvvatlashga doir farmonlar qabul qilingan, bu jarayonda davlat rolini kuchaytirish ko‘zda tutilgan. Turkmaniston va Tojikiston misollarida identitetni shakllantirish ko‘pincha yuqori darajadagi ideologik va majburiy chora-tadbirlar orqali amalga oshirilgan. Qozog‘iston: modernizatsiya yo‘nalishi, ilmiy-ta’limiy loyihalar va lotin grafikasiga o‘tish kabi harakatlar orqali milliy til va madaniyatni yangilashga urinmoqda. O‘zbekistonda esa milliy madaniyatni himoya qilish, ta’limda tarix va ona tilini kuchaytirish hamda madaniy infratuzilmani mustahkamlashga urg‘u berib kelinmoqda. Tojikiston misolida ko‘radigan bo‘lsak, tarixiy-madaniy ildizlarni ulug‘lash, fors-tojik an’analarini targ‘ib qilish so‘nggi yillarda identitet shakllanishiga ta’sir qilmoqda.

Globallashuvdan kelayotgan tahdidlar va imkoniyatlar. Yoshlar orasida global pop-madaniyat (seriallar, musiqalar, til o‘rganish) natijasida mahalliy qadriyatlarga e’tibor kamayishi, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali “madaniy oqimlar”ning kuchayishi, migratsiya va diasporadagi tilning pasayishi natijasida ona tilining asosiy foydalanuvchilari kamayishi (migrant oilalarida ikkinchi avlod tilni yaxshi bilmasligi) kabilar yaqqol ko‘zga tashlanadi.

Raqamli texnologiyalar orqali milliy kontentni global auditoriyaga yetkazish (onlayn arxivlar, raqamlashtirilgan kitoblar, video-kontent). O'zbekiston va Qozog'istonda madaniyatni raqamlashtirish bo'yicha dasturlar mavjud. Madaniy diplomatiya va xalqaro festivallar orqali o'z madaniyatini targ'ib qilish, shu yo'l bilan milliy o'zlikni dunyo kontekstida qayta-taniqlash imkoniyati mavjud. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Markaziy Osiyo mamlakatlarida milliy identitetni saqlash bo'yicha ikki asosiy strategiya mavjud: davlatni siyosat orqali identitetini shakllantirish va madaniy modernizatsiya va axborot-texnologiyalar orqali yangilash. Qozog'iston modernizatsiya-orientatsiyadan foydalanib, milliy o'zlikni yangi kontekstda tiklashga urinadi; boshqalar esa (Turkmaniston) an'anaviy, markazlashtirilgan simbolika va majburiy mexanizmlarga tayanadi.

Shu nuqtai nazardan Andersonning fikri — millat "tasavvur qilingan hamjamiyat" tushunchasi mintaqada identitet siyosatini tushunishga yordam beradi, davlat va elita matnlar, maktab darsliklari, madaniy loyihalar orqali xalqning o'zini qanday tasavvur qilishi ustida ishlaydi, Shu bilan birga Huntingtonning milliy identitetga oid xavotirlari (himoyalash, asosiy qadriyatlarga qaytish) ham ba'zi elitalar tomonidan qisman qo'llab-quvvatlanmoqda.

Tavsiyalar:

1. Ta'limni kuchaytirish: maktab va oliy ta'lim dasturlarida ona tili, adabiyot, mahalliy tarix va madaniyatga alohida e'tibor qaratish.

2. Raqamli milliy kontent yaratish: yoshlar foydalanadigan platformalarda sifatli o'zbekcha kontent (seriallar, animatsiyalar, ilmiy-ommabop videolar) ishlab chiqarish va moliyalashtirish.

3. Madaniy diplomatiya va hamkorlik, mintaqaviy va xalqaro festivallar orqali madaniyatni targ'ib qilish, qo'shma ta'lim va madaniy loyihalar tashkillashtirish.

4. Diaspora ya'ni chet eldagi vatandoshlar bilan til va madaniyatni uzluksiz bog'lash bo'yicha dasturlar ishlab chiqish.

Xulosa: Globallashuv Markaziy Osiyo mamlakatlari uchun ham tahdid, ham imkoniyatlar manbai hisoblanadi. Mintaqa davlatlari identitetni saqlash bo'yicha turlicha strategiyalarni qo'llamoqda. O'zbekistonda boshqaruv va madaniy siyosatlar milliy qadriyatlarni tiklashga qaratilgan hujjatlar doirasida amalga oshirilmoqda; ammo raqamli davrda natijaga erishish uchun ta'lim, raqamli kontent yaratish va yoshlar

siyosatida amaliy, samarali chora-tadbirlar zarur. Shu o'rinda davlat, ilm-fan va fuqarolik jamiyati hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirova, N. (2021). "Globallashuv sharoitida yoshlarning o'zligini anglash jarayonlari." Tafakkur ilmiy jurnali, 1(4), 78–84.
2. O'zbekiston Respublikasi. Madaniyat va san'at sohasining jamiyat hayotidagi o'rni va ta'sirini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida (qaror). Lex.uz.
3. PQ-4038 – O'zbekiston Respublikasida milliy madaniyatni asrab-avaylash va rivojlantirish konsepsiyasi (2017–2025). Lex.uz.
4. "Milliy qadriyatlar, tarixiy xotira: tarixiy-ma'naviy o'qitishning dolzarb muammolari" — Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari (Qarshi, 4-iyun 2021). uniwork/buxdu PDF.
5. Omelicheva, M. Y. (tahr.) Nationalism and Identity Construction in Central Asia: Dimensions, Dynamics, and Directions. Lexington Books, 2014. (tadqiqot to'plami).
6. Anderson, B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. Verso, 1983 (revised ed. 2006).
7. Huntington, S. P. Who Are We? The Challenges to America's National Identity. Simon & Schuster, 2004.
8. Gal Ariely, National Identity and Globalization: Findings from Cross-National Surveys. (Springer chapter).